

Μάθημα 19ο

Ὁ χριστολογικός προσορισμός τοῦ ἀνθρώπου.

Τό περιεχόμενο τῆς θεώσεως.

Παράγοντες ἀποπροσανατολισμοῦ γιὰ τή θέωση:

α) τό κακό καί ἡ ἁμαρτία.

Εἶχαμε πεῖ, παιδιά, ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο ἔχει ἕναν προσορισμό, καί αὐτός ὁ προσορισμός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ θέωση.¹

Καί τώρα ἐρχόμαστε νά ἐξετάσουμε ποιό μπορεῖ νά εἶναι τό περιεχόμενο τῆς θεώσεως. Διότι πολλές φορές λέμε ὅλα αὐτά, ἀλλά δέν ἔχουμε συγκεκριμένη ἀντίληψη τῶν πραγμάτων· καί ἀντιλαμβάνεστε ὅτι πρέπει νά ἔχουμε σαφεῖ ἀντίληψη ὅταν λέμε κάτι. Ποιό εἶναι λοιπόν τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς θεώσεως;

Εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔλκεται ἀπό τό ἀρχέτυπό του, πού εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καί μ' αὐτή τήν ἔλξη

1. Ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας φαίνεται ὅτι χρησιμοποίησε πρῶτος τόν ὅρο *θέωση*, ἀλλά περιορίζοντας τή σημασία του σ' αὐτήν τῆς ἀθανασίας. Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος συσχέτισε τήν ἔννοια τῆς θεώσεως μέ τήν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου. Ὡς ὅμως ὁ πῶς ἀναγνωρισμένος ὅρος γιὰ τή θέωση προέρχεται ἀπό τόν μέγα Ἀθανάσιο: «Αὐτὸς γὰρ ἐνὶ θρώπῳ ἔγενετο, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν» (Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, PG 25, 192BC).

πραγματοποιεῖ, καταξιώνει αὐτό τό κατ' εἰκόνα, πού ἔχει, ἀπό πλευρᾶς δομῆς του, ἀπό τόν Θεό.

Ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, ὁ Βυζαντινός αὐτός συγγραφέας πολύ πνευματικῶν βιβλίων, πού τόν ἔχουμε ἀναφέρει καί ἄλλες φορές, γράφει: «Καί γάρ διὰ τὸν καινὸν ἄνθρωπον ἀνθρώπου φύσις συνέστη τὸ ἐξ ἀρχῆς, καὶ νοῦς καὶ ἐπιθυμία πρὸς ἐκεῖνον κατεσκευάσθη, καὶ λογισμὸν ἐλάβομεν, ἵνα τὸν Χριστὸν γινώσκωμεν, ἐπιθυμίαν, ἵνα πρὸς ἐκεῖνον τρέχωμεν, μνήμην ἔσχομεν, ἵν' ἐκεῖνον φέρωμεν, ἐπεὶ καὶ δημιουργούμενοις αὐτὸς ἀρχέτυπον ἦν».

Δηλαδή: Γιά τόν νέο Ἀδάμ, τόν Ἰησοῦ Χριστό, δημιουργήθηκε ἡ ἀνθρώπινη φύση. Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔχει νοῦ; Γιά νά κατανοήσῃ τόν Χριστό. Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐπιθυμία; Γιά νά ἐπιθυμήσῃ τόν Χριστό. Γιατί ἔχουμε λογισμό; Γιά νά γνωρίσουμε τόν Χριστό. Γιατί ἔβαλε τὴν ἐπιθυμία μέσα μας ὁ Χριστός; Γιά νά τρέχουμε πρὸς τόν Χριστό. Ἔχουμε τὴ μνήμη, γιά νά μπορούμε νά Τόν θυμόμαστε, ἐπειδὴ ὁ Χριστός εἶναι τό ἀρχέτυπο σέ ὅλα τὰ δημιουργήματά Του, ιδίως στοὺς ἀνθρώπους. Ὅλα αὐτά τὰ χαρακτηριστικά συνιστοῦν τὴν εἰκόνα Του.

Ἐγὼ θά ἤθελα καί κάτι ἄλλο νά προσθέσω. Γιατί ὁ Χριστός ἀνοίγε τὰ μάτια τῶν τυφλῶν, ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως θά τὰ ἀνοίγε ἀργότερα ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη –ὅσα θά μπορούσε νά ἀνοίξει, ἐννοεῖται; Γιά ποιόν λόγο, λέτε, τό ἔκανε; ἔτσι ἀπλῶς γιά νά δοῦν τό φῶς τῆς ἡμέρας; Ὁχι· ἀνοίγε τὰ μάτια τῶν τυφλῶν γιά νά δοῦν τὸν σαρκωθέντα Λόγο! Γιατί ἔκανε καλὰ τοὺς μογιάλους, τοὺς κωφούς καὶ μουγκούς, αὐτοὺς δηλαδή πού δέν

μπορούσαν νά ἀκούσουν καί νά μιλήσουν; Τό ἔκανε γιά νά ἀκούσουν τόν σαρκωθέντα Λόγο! Καί γενικά γιατί ἔκανε καλά τούς ἀρρώστους; Γιά νά μποροῦν νά σταθοῦν ὅπως ἀρχικά τούς εἶχε κάνει ὁ Θεός Λόγος πρὶν σαρκωθεῖ, καί πού τώρα, λόγω τῆς ἁμαρτίας, κατάντησαν νά ἔχουν αὐτό πού λέμε ἀρρώστια.

Ὡστε, πραγματικά, ὁ ἄνθρωπος ἔγινε γιά νά ἔχει τήν ἔφεσή του, τήν ἔλξη του πρὸς τό ἀρχέτυπό του, τόν Ἰησοῦ Χριστό.

Γι' αὐτό, συνεχίζει ὁ Καβάσιλας καί λέει, «οὐ γὰρ ὁ παλαιὸς τοῦ καινοῦ, ἀλλ' ὁ νέος Ἀδάμ τοῦ παλαιοῦ παραδειγμα»². Ὅχι γιατί ὁ παλιός Ἀδάμ ἀποτελεῖ παραδειγμα τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ –ἔτσι λέγεται ὁ Χριστός· νέος Ἀδάμ– ἀλλὰ ὁ παλιός Ἀδάμ παραδειγματίζεται ἀπὸ τόν νέο Ἀδάμ, τόν Χριστό, ἔστω καί ἂν ἱστορικά ὁ Ἀδάμ προηγεῖται τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μὲ βάση δηλαδή τόν Ἰησοῦ Χριστό ἔγινε ὁ παλιός Ἀδάμ.³

Ἔτσι, βλέπουμε ὅτι τό κατ' εἰκόνα, πού ὑπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπο, τό περιλάλητο αὐτό θέμα, αὐτό πού κάνει τόν ἄνθρωπο ἄνθρωπο, ἀποτελεῖ γιά μᾶς μία περιουσία καί ἓναν προορισμό. Εἶναι ἡ περιουσία μας, ἀλλὰ ταυτόχρονα καί ὁ προορισμός μας, γιατί τό κατ' εἰκόνα δείχνει ἀκριβῶς αὐτό, τό ποῦ προοριζόμαστε. Ἐλκόμενοι ἀπὸ τό πρωτότυπό μας, τό ἀρχέτυπό μας, τόν Ἰησοῦ Χριστό, προοριζόμαστε νά φθάσουμε

2. Ἀγ. Νικόλαος Καβάσιλας, *Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, Λόγος C', PG 150, 680A.

3. Ὁ χαρακτηρισμός νέος Ἀδάμ –ἢ δεύτερος Ἀδάμ ἢ ἔσχατος Ἀδάμ– προέρχεται ἀπὸ τὴν Α΄ Κορ. (15, 45-49), ὅπου ἀντιπαραβάλλεται ὁ Ἀδάμ μέ τόν Χριστό.

στή δική Του μακαριότητα. Αυτός είναι ο προορισμός του ανθρώπου, αυτό άποτελεῖ τή θέωση, τό ὅτι μπαίνουμε δηλαδή μέσα στή ζωή του θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλά θά ἤθελα νά μείνω στή λέξη *περιουσία*.

Πολλές φορές παρατηρῶ τά ζῶα –γιατί μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία– καί βλέπω πώς ἔχουν κάποια στοιχεῖα ἀνώτερα σέ σχέση μέ τόν ἄνθρωπο. Τό μεσημέρι παρατηροῦσα, ὅχι φυσικά γιά πρώτη φορά, κάτι πάπιες πού ἔχουμε στό μοναστήρι. Αὐτές ἔχουν τρεῖς δυνατότητες κινήσεως· μποροῦν νά περπατήσουν, μποροῦν νά πετάξουν, μποροῦν καί νά κολυμπήσουν. Κολυμποῦν μάλιστα θαυμάσια οἱ πάπιες! κάνουν κάτι νούμερα μέσα στό νερό καταπληκτικά! Ὁ ἄνθρωπος οὔτε πετάει, ἀπό τή φύση του, οὔτε κολυμπάει, ὅπως ἡ πάπια· πρέπει νά μάθει νά κολυμπᾷ· κυρίως περπατάει.

Βλέπετε, οἱ ἴδιες οἱ πάπιες, ἀλλά καί ὅλα τά ζῶα, ἔχουν ἓνα θαυμάσιο ἔνδυμα. Μάλιστα, ὅπως ἔχουν τό πτέρωμα αὐτό τά πουλιά, δέν κρυώνουν, οὔτε ἔχουν ἀνάγκη νά πηγαίνουν σέ ράφτες καί ραφτικά... τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά· ὁ ἄνθρωπος ὅμως γεννιέται γυμνός.

Βλέπετε ἐπίσης τίς πάπιες, καί γενικά τά πουλιά, ἔχουν τά μάτια τους τό ἓνα ἀριστερά καί τό ἄλλο δεξιά. Καί ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά δεῖ σέ ἓνα ὀπτικό πεδίο τό πολύ-πολύ ἑκατόν ὀγδόντα μοιρῶν, τά πουλιά βλέπουν σέ ἓναν ὀπτικό ὀρίζοντα περίπου τριακοσίων ἐξήντα μοιρῶν, δηλαδή ἑκατόν ὀγδόντα μοῖρες μέ τό κάθε μάτι. Βλέπει λοιπόν σέ διπλάσιο ὀρίζοντα τό πτηνό ἀπ' ὅ,τι βλέπει ὁ ἄνθρωπος.

Βλέπουμε ἐπίσης ἄλλα ζῶα νά ἔχουν μεγάλη ταχύ-

τητα... καί οὕτω καθεξῆς. Δηλαδή πολλά ζῶα, σέ σύγκριση μέ τόν ἄνθρωπο, ἔχουν πάρα πολλά προσόντα. Ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται σάν γυμνός μέσα στή δημιουργία. Καί ὅμως ἔχει μιὰ περιουσία, τήν ὁποία δέν φθάνει κανένα ζῶο· εἶναι τό *κατ' εἰκόνα*· αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη του περιουσία, ἡ θαυμαστή του περιουσία!

Θέλετε δέ νά δεῖτε πῶς εἶναι αὕτη ἡ περιουσία;

Ὅταν ὁ Κύριός μας, στήν παραβολή τοῦ *ἀσώτου υἱοῦ*,⁴ εἶπε ὅτι ὁ νεώτερος γιός ζήτησε ἀπό τόν πατέρα τήν περιουσία πού τοῦ ἀνῆκε, αὕτη εἶναι ἡ περιουσία, τό *κατ' εἰκόνα*. Αὐτήν, δυστυχῶς, ὁ ἄσωτος υἱός –γι' αὐτό λέγεται καί *ἄσωτος*– ἀφοῦ τήν πῆρε, τήν κατασπατάλησε. Καί ὁ πατέρας, εἶδατε; τοῦ τήν ἔδωσε· δέν τοῦ τήν ἀρνήθηκε· διότι ἀπό πλευρᾶς δομῆς ὁ ἄνθρωπος φέρει αὐτήν τήν περιουσία.

Τί σημαίνει *κατασπατάλησε* αὐτήν τήν περιουσία; Τήν ξόδεψε, παιδιά, ἐκεῖ πού ὁ Θεός δέν θά ἤθελε... τήν ξόδεψε στόν μῆ προορισμό του. Δηλαδή, ἐνῶ αὕτη ἡ περιουσία, τό *κατ' εἰκόνα*, δείχνει τόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι νά φτάσει στόν Χριστό, ὁ ἄνθρωπος παίρνει αὐτήν τήν περιουσία καί τήν ξοδεύει στόν μῆ προορισμό, στόν λάθος προορισμό. Ἔτσι, ὁ ἴδιος σπαταλάει αὐτήν τήν περιουσία γιά λογαριασμό του, μακριά ἀπό τόν Θεό, μακριά ἀπό τό πρωτότυπό του, μακριά ἀπό τό ἀρχέτυπό του, τόν Ἰησοῦ Χριστό, ροκανίζοντας αὐτήν τήν πατρική περιουσία.

Καί ξέρετε πῶς τήν ροκανίζει; Ἐχει τή διάνοια, τόν νοῦ, τόν λόγο, πού τοῦ δόθηκε γιά νά γνωρίσει τόν

4. Λουκᾶ 15, 11-32.

Λόγο, τόν Θεό Λόγο, ὅπως λέει ὁ Καβάσιλας, καί τώρα ὁ ἄνθρωπος ἀπορρίπτει τόν Θεό Λόγο καί μένει στόν δικό του τόν λόγο· εἶναι αὐτεραστής, ἐρωτεύεται τόν ἑαυτό του, ζεῖ σέ ἕναν ναρκισσισμό –αὐτό εἶναι ὁ ναρκισσισμός· ὁ αὐτερωτισμός– ἀρχίζει νά καθρεπτίζεται στόν ἴδιο τόν λόγο του καί νά τόν ἐρωτεύεται, καί νά ἀξιοποιεῖ τόν δικό του τόν λόγο, τή λογική του, πάντα γιά δικό του λογαριασμό.

Καί βλέπετε, τώρα, χρησιμοποιεῖ τό λογικό του σέ πράγματα πού εἶναι γιά τήν καταστροφή του τήν ἴδια. Εἶναι αὐτό πού λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐφευρετής κακῶν,⁵ ὅταν ἐφευρίσκει μέ τό μυαλό του τό κακό γιά νά τό κάνει στόν ἄλλο.

Πάρτε γιά παράδειγμα τούς κακοποιούς. Βλέπουμε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ληστεύουν, κλέβουν, διαρρηγνύουν, πόσο θαυμαστός εἶναι. Λέει κανεῖς: Πρώτῳ, κοίταξε νά δεῖς τί σκέφτηκαν!... Τί σκέφτηκαν νά κάνουν!... Ποῦ χρησιμοποιοῦν τώρα τό λογικό τους; Στό ἔγκλημα. Φοβερό! Αὐτοί ἀπ' τόν ἀπόστολο Παῦλο λέγονται ἐφευρεταί κακῶν.

Ἀλλά τό χειρότερο ἀπ' ὅλα αὐτά εἶναι ἡ χρήση τοῦ λογικοῦ στόν ὀρθολογισμό. Ξέρετε τί εἶναι αὐτός ὁ ὀρθολογισμός; Μέ τό ἴδιο μου τό λογικό, μέ τό ὁποῖο κλήθηκα νά ἀναγνωρίσω τόν Θεό Λόγο, τό ἀρχέτυπό μου, νά μήν Τόν ἀναγνωρίζω, ἀλλά νά Τόν ἀπορρίπτω. Αὐτό λέγεται ὀρθολογισμός.⁶

5. Ρωμ. 1, 30.

6. Ὁρθολογισμός (ἢ ρασιοναλισμός) εἶναι ἡ φιλοσοφική θέση ἡ ὁποία διδάσκει ὅτι ἡ ἀληθινή φύση τῆς πραγματικότητος μπορεῖ νά γίνει γνωστή ἀποκλειστικά μέσω τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς *recta*

Αυτό είναι μία μεγάλη ἀρρώστια τοῦ ἴδιου μου τοῦ λογικοῦ. Καί ὄχι ἀπλῶς μία ἀρρώστια, ἀλλά εἶναι μία τρομακτική διαστροφή! Γι' αὐτόν τόν λόγο, ὅπου βλέπετε αὐτόν τόν ὀρθολογισμό, νά προσέχετε πολύ· εἶναι ἀπιστία δηλαδή στό τέλος, εἶναι διαστροφή.

Καί δέν εἶναι μόνο αὐτά τά περιουσιακά του στοιχεῖα πού καταχρᾶται ὁ ἄνθρωπος· εἶναι καί ὅλα τά ἄλλα· ἡ μνήμη του, ἡ κρίση του, ἡ θέλησή του, τό δημιουργικό του, τό κυριαρχικό του... Ὅλα αὐτά δυστυχῶς τά χρησιμοποιεῖ λανθασμένα ὁ ἄνθρωπος, καί στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλά καί ἐναντίον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου. Σέ ὅλα αὐτά, ὅπως σᾶς ἐξήγησα, γίνεται αὐτή ἡ κατασπατάληση τῆς περιουσίας μας, δηλαδή τοῦ *κατ' εἰκόνα*, πού μᾶς ἔχει δώσει ὁ Θεός.

Ἡ παραβολή τοῦ *ἁσώτου* παρουσιάζει τόν ἄσωτο νά μετανοεῖ. Αὐτό εἶναι τό μεγάλο πρᾶγμα, ἀλήθεια. Βέβαια, θά λέγαμε, στήν πλειονότητα –ἄς τό ποῦμε στήν πλειονότητα...– ὁ ἄνθρωπος δείχνει κάποια μετάνοια, ἢ τουλάχιστον μπορεῖ κάποτε νά μετανοήσῃ· ὁ

ratio, σύμφωνα μέ τή λατινική ἔκφραση τῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς. Ἄν καί ὁ ὀρθολογισμός ἀσχολεῖται κυρίως μέ τή γνώση, τήν προέλευσή της καί τήν κατάκτησή της ἀπό τόν ἄνθρωπο, ὡστόσο δέν περιορίζεται μόνο στό γνωσιοθεωρητικό πεδίο, ἀλλά ἐπεκτείνεται στόν χῶρο τῆς μεταφυσικῆς καί τῆς ὄντολογίας. Σύμφωνα μέ τούς ὀρθολογιστές φιλοσόφους, ἐπειδή ἡ πραγματικότητα ἔχει μία ἐγγενῶς ὀρθολογική δομή, ὑπάρχουν ἀλήθειες πού ὁ νοῦς μπορεῖ νά συλλάβει ἄμεσα, δίχως τή διαμεσολάβηση τῶν αἰσθήσεων. Ὁ ὀρθολογισμός δηλαδή δέχεται ὅτι ἡ βάση τῆς γνώσεως εἶναι ἡ λογική, ὁ ὀρθός λόγος, καί δέν εἶναι ἡ ἐμπειρία ἢ ἡ θεία ἀποκάλυψη. Ἔτσι, οἱ ἱερές παραδόσεις καί τά ἀναφερόμενα στήν Ἁγία Γραφή μποροῦν κάλλιστα νά ἐρμηνευθοῦν μέ τή λογική.

διάβολος ὅμως δέν μπορεῖ νά μετανοήσῃ, γιατί ἔχει παγιωθεῖ τό κακό σ' αὐτόν. Δέν εἶναι τῆς ὥρας νά σᾶς ἔλεγα γιατί παγιώθηκε τό κακό στόν διάβολο. Γι' αὐτό καί προσφέρθηκε στόν ἄνθρωπο ἡ σωτηρία· διότι ἔχει τή δυνατότητα νά μετανοήσῃ.

Ἀλήθεια, ρωτήσατε ποτέ σάν ἀπορία, γιατί δέν ἦλθε νά σώσῃ καί τούς δαίμονες ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Μάλιστα ἡ ἐνανθρώπησή Του ἀποβλέπει σέ ὁλόκληρη τή δημιουργία. Καί ἐπιπλέον ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ παγιώνει τήν ἀγιότητα τῶν ἀγγέλων, δηλαδή τή σταθεροποιεῖ· εἶναι μεγάλο πράγμα! Γιατί λοιπόν, ἀφοῦ παγιώνει τήν ἀγιότητα τῶν ἀγγέλων, νά μή δημιουργοῦσε καί μία μετάνοια στούς δαίμονες;

Διότι ἀπλούστατα οἱ δαίμονες δέν μποροῦν νά μετανοήσουν. Εἶναι τό μαρτύριό τους αὐτό. Δέν μποροῦν! Γι' αὐτό ἡ σωτηρία στρέφεται πρὸς τόν ἄνθρωπο. Βέβαια εἶναι βαθύτερο τό θέμα, ἀλλά εἶναι καί αὐτό, ὅτι στρέφεται πρὸς τόν ἄνθρωπο, γιατί μπορεῖ νά μετανοήσῃ.⁷

7. Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀεροπαγίτης, στό *Περὶ θείων ὀνομάτων* (Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν, τόμ. 3, Πατερικὲς Ἐκδόσεις Γρηγόριος Παλαμᾶς, Θεσσαλονίκη 1986), λέει ὅτι οἱ ἄγγελοι ἦταν δυσκίνητοι πρὸς τό κακό, ὅχι ὅμως ἀκίνητοι. Μετά τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἔγιναν ὁλοκληρωτικὰ ἀκίνητοι, ὅχι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ χάριν. Γι' αὐτούς σωτηρία εἶναι ἡ ἀτρεψία, πού τούς κάνει νά μὴ φοβοῦνται τὴν μεταβολή πρὸς τό χειρότερο καί τὴν ἀπώλεια πού ἐπακολουθεῖ μ' αὐτήν. Ὁμοίως, ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, στό *Κατὰ Μανιχαίων*, ἀναφέρει πὺς ἡ φύση τῶν ἀγγέλων εἶναι λογική, νοερή, αὐτεξούσια, ἐθελότρεπτη, δηλαδή τρεπτή κατὰ τὴ γνώμη, ἀφοῦ κάθε τί τό κτιστό εἶναι καί τρεπτό. Λέει ὅτι οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἐκπτώσῃ τους δέν μετανοοῦν, οὔτε οἱ ἄγγελοι τώρα ἀμαρτάνουν· καί οἱ δύο ἀπέκτησαν τό ἄτρεπτον.

Καί ὁ ἄσωτος λοιπόν τῆς παραβολῆς μετανοεῖ. Γι' αὐτό, παιδιά, τό θέμα τῆς μετανοίας τίθεται ἀνά πᾶσα στιγμή. Ἡ μετάνοια... τό μεγάλο κεφάλαιο γιά τόν ἄνθρωπο, πού φέρνει τήν ἀποκατάσταση τῆς περιουσίας! Κοιτάξτε τί λέει ἐκεῖ στήν παραβολή: «ἐξενέγκατε τήν στολήν τὴν πρώτην»⁸. Ποιά εἶναι αὐτή ἡ πρώτη στολή;

Ἐπειδὴ ἡ στολή του καταρρακώθηκε, πρέπει νά ξαναβάλει ὅ,τι φοροῦσε καί πρῶτα. Ἡ στολή ἡ πρώτη μάλιστα –τώρα λιγάκι τό μακραίνω τό θέμα– εἶναι ἡ δόξα, ἡ θεία δόξα πού εἶχε ὁ Ἀδάμ στόν παράδεισο. Ξέρετε τί θεία δόξα εἶχε ὁ Ἀδάμ; Ἀκοῦστε: αὐτή πού εἶχε ὁ Ἰησοῦς Χριστός στό ὄρος Θαβώρ!⁹ Πῶς τόν εἶδαν οἱ Μαθητές τόν Χριστό ἐπάνω στό ὄρος Θαβώρ; Τόν εἶδαν μέσα σέ μία λάμψη. Αὐτήν τή λάμψη, τή θεία δόξα, αὐτό τό ἄκτιστο φῶς εἶχε καί ὁ Ἀδάμ. Αὐτό τό ἄκτιστο φῶς ἔβλεπαν τά θηρία καί τόν εὐλαβοῦντο τόν Ἀδάμ, καί ἦταν φίλοι μέ τόν Ἀδάμ, καί ἦταν ὁλόκληρη ἡ κτίση ὑποτεταγμένη στόν Ἀδάμ. Ὅταν ὁμως ἀμάρτησε ὁ Ἀδάμ, ἔνιωσε τόν ἑαυτό του γυμνό.

Ὅταν θά φθάσουμε σ' ἐκεῖνο τό σημεῖο, θά ποῦμε περισσότερα. Ὅμως δέν ξέρω πότε. Ἴσως τοῦ χρόνου, ἴσως καί ἀργότερα. Καλά νά 'μαστε, πρῶτα ὁ Θεός, νά ἀναλύσουμε αὐτά τά θέματα τῶν τριῶν πρώτων κεφα-

8. Ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς (Ὁμιλίες 41, ἔκδ. Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ἐν Ἱεροσολύμοις 1857, σ. 95), ὁ Ἀδάμ, πρό τῆς παρακοῆς, μετεῖχε τῆς θείας ἐλλάμψεως καί θείας λαμπρότητος. Αὐτήν φοροῦσε «ὡς στολήν δόξης». Ἔτσι, δέν ἦταν γυμνός, «οὐδ' ἀσχήμων ὑπῆρχεν ὅτι γυμνός», ἀλλ' ἀντιθέτως ἦταν πολύ λαμπρότερος αὐτῶν πού φοροῦν τά στολισμένα μέ πολύ χρυσό καί πολύτιμους λίθους διαδήματα.

9. Βλ. *Ματθ.* 17, 1-9.

λαίων τῆς Γενέσεως, τότε πού ὁ Θεός θά κάνει τούς δερμάτινους χιτῶνες γιά νά ντυθοῦν οἱ πρωτόπλαστοι. Θά δοῦμε τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτοί. Θά δοῦμε ἐκεῖ τόν Ἀδάμ νά λέει «εἶμαι γυμνός!». «Μπά!... θά πεῖ ὁ Θεός. Καί ποιός σοῦ εἶπε ὅτι εἶσαι γυμνός; Μήπως ἔφαγες ἀπό τόν καρπό πού σοῦ εἶπα νά μὴ φᾶς;...».

Δηλαδή, μέ τήν παρὰβαση, ταυτοχρόνως χάθηκε ἡ θέωση. Αὐτή ἡ θέωση ἦταν ἡ ἀνά πᾶσα στιγμή ἔνωση τοῦ Ἀδάμ μέ τόν Θεό Λόγο· διότι ὁ Θεός Λόγος ἐπισκεπτόταν τόν Ἀδάμ συνέχεια· ἦρθε τό δειλινό λέει τό κείμενο.¹⁰ Εἶχε ἐπισκέψεις ὁ Ἀδάμ! εἶχε θεοφανεῖες ὁ Ἀδάμ! Αὐτή εἶναι ἡ στολή ἡ πρώτη· ἡ θέωση.

Καί τώρα τί λέει ὁ πατέρας τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου υἱοῦ; «Φέρετε του τήν στολή τήν πρώτη». Μέ τήν μετάνοια καί μέ τό Βάπτισμα ξαναγυρίζουμε στόν ἀρχικό μας προορισμό, πού εἶναι νά ἀξιοποιήσουμε τό κατ' εἰκόνα μας, νά ἀποκτήσουμε πάλι τήν παρουσία μας, νά τή βάλουμε στόν σωστό δρόμο, καί νά φθάσουμε στή θέωση.

Αὐτό εἶναι, παιδιά. Δεῖτε τί πλοῦτος ὑπάρχει! Βλέπετε πόσο φτωχό εἶναι νά λέμε ὅτι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά σπουδάσει καί νά ἔχει ἐπάγγελμα, νά παντρευτεῖ καί νά κάνει οἰκογένεια; Πολύ φτωχά πράγματα· ἔτσι; Τώρα πιστεύω ὅτι τό καταλαβαίνετε. Πολύ φτωχά πράγματα!

Ἀλλά ἄς προχωρήσουμε.

Πῶς θά πραγματοποιεῖ αὐτή ἡ θέωση; Πῶς δηλαδή θά μπορέσουμε νά κάνουμε πραγματικότητα αὐτήν τή

10. Γέν. 3, 10.

θέωση; Διότι τό νά μιλάμε ἔτσι θεωρητικά εἶναι ἕνας λόγος. Πῶς ὁμως θά φτάσουμε νά κάνουμε ὅλα αὐτά πραγματικότητα;

Καταρχάς πρέπει νά ποῦμε ὅτι ὁ σκοπός τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, τοῦ Ἀδάμ, παρὰ τήν πώση πού εἶχε, παραμένει πάντοτε ὁ ἴδιος. Ὁ ἴδιος σκοπός, ὁ ἴδιος προορισμός.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέει: «ἀποδῶμεν τῇ εἰκόνι τὸ κατ' εἰκόνα»¹¹, νά ἀποδώσουμε στήν εἰκόνα τό κατ' εἰκόνα. Ποιά εἶναι αὐτή ἡ εἰκόνα;

Εἶναι ὁ Χριστός. Ἐπειδή ὁ Χριστός ὡς Θεός εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Πατρός, γι' αὐτό καί ὡς ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Πατρός.¹² Συνεπῶς, ἀφοῦ ὁ Χριστός εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Πατρός, καί ἐμεῖς εἴμαστε εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Πρέπει λοιπόν νά ἀποδώσουμε τή δική μας εἰκόνα στήν εἰκόνα ἐκείνη σύμφωνα μέ τήν ὁποία γίναμε, δηλαδή στόν Χριστό. Τί σημαίνει πρέπει νά ἀποδώσουμε τήν εἰκόνα μας στήν εἰκόνα, στό ἀρχέτυπό μας; Σημαίνει νά πραγματώσουμε αὐτό πού λέμε τόση ὥρα τή θέωση.

Ἐδῶ τώρα, παιδιά, θά ἤθελα νά προσέξετε κάτι πολύ σπουδαῖο, πού συνήθως τό ἀγνοοῦμε. Ἴσως καί στό σχολεῖο σας νά μὴν τό διδαχθήκατε αὐτό, ἢ ἀκόμα καί στά κηρύγματα νά μὴν τό ἔχετε ἀκούσει.

Ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ Λόγου ὅπωςδήποτε δέν ἐξαντλεῖται στή λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου, πού ἔχει

11. Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, Λόγος Α', ΕΠΕ 18, 1, 68.

12. Βλ. Ἐμπειρική Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τίς προφορικές παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάν. Ρωμανίδη, τόμ. Β', τοῦ σεβ. Μητρ. Ναυπάκτου καί ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου.

έναν ἀρνητικό χαρακτήρα –όπως εἶναι ἡ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου, ἡ νίκη κατὰ τοῦ διαβόλου καί ἡ νίκη κατὰ τῆς ἁμαρτίας– ἀλλά ἐπεκτείνεται καί σέ μιὰ θετική πλευρά, δηλαδή στή θέωση, πού εἶναι ἡ *καινή κτίσις* τοῦ ἀνθρώπου. Νά σᾶς τό ἐξηγήσω.

Πεῖτε μου· γιατί ὁ Θεός Λόγος ἐνανθρώπησε; Θά ἀπαντήσετε: *γιά νά νικήσει τόν διάβολο, τήν ἁμαρτία, τόν θάνατο*. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἐπαρκές. Εἶναι μέν σωστό, ἀλλά εἶναι μόνο ἡ μία πλευρά, καί μάλιστα, ἂν τό θέλετε, ἡ ἀρνητική πλευρά.

Ἄν ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος εἶχε ἔλθει μόνο γιά νά νικήσει αὐτά τά τρία, τότε ἐμένα, ἐπειδή κι ἀπό τά τρία θά εἶχα προσβληθεῖ, θά μοῦ ἔδινε τήν ἴαση, τή θεραπεία. Τότε λοιπόν ἡ ἐνανθρώπηση δέν θά εἶχε παρὰ μόνο ἱαματικό χαρακτήρα. Ἀλλά δέν ἐξαντλεῖται ἐκεῖ ὁ σκοπός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή αὐτό εἶναι ἡ ἀρνητική μόνο ὄψη. Τό νά μέ κάνει καλά, αὐτό εἶναι ἡ μία μόνο πλευρά. Ὑπάρχει καί κάτι περισσότερο, ἡ ἄλλη πλευρά, ἡ θετική. Καί ποιά εἶναι αὕτη; Εἶναι νά μπορέσω νά φτάσω στή θέωση.

Δηλαδή: Τό πρόγραμμα τοῦ Θεοῦ Λόγου δέν ἦταν νά ἐνανθρωπήσει γιά νά νικηθεῖ ὁ διάβολος, ἡ ἁμαρτία καί ὁ θάνατος. Ἡ ἀρχική βουλή τοῦ Θεοῦ ἦταν νά ἐνανθρωπήσει ὁ Θεός Λόγος, εἴτε ἀμάραντε ὁ ἄνθρωπος εἴτε δέν ἀμάραντε.¹³

Ξέρετε, πολλές φορές κοιτάζοντας μέσα στή φύση, βλέπει κανεῖς μερικά πράγματα καί τά χαίρεται. Σᾶς εἶπα γιά τίς πάπιες προηγουμένως. Naί, γιατί σήμερα

13. Βλ. Μάθημα 17ο, ὑπόσημ. 19, σελ. 132.

τό μεσημέρι μοῦ δόθηκε μιά ἀφορμή νά δῶ τίς πάπιες πῶς κινοῦνται μέσα στό νερό· ἦταν κάτι πολύ ὠραῖο.

Ρίχναμε καλαμπόκι μέσα στό νερό, σέ μιά μικρή δεξαμενή πού ἔχουμε, ἀρκετά βαθιά, μέ πολύ νερό πού τρέχει ἀπό τό βουνό, κι αὐτές, ἐπειδὴ ἤθελαν νά πιάσουν τό καλαμπόκι κάτω στόν πυθμένα της, ἔκαναν κάτι βουτιές χαριτωμένες... Ἦταν ἀληθινὴ ψυχαγωγία!

Ὅπως λοιπόν βουτοῦσαν, καί γελούσαμε, χαιρόμασταν, εἶπα κάτι, πού πολλές φορές τό ἔχω πεῖ: Ἐγὼ γελῶ καί χαίρομαι πού βλέπω τίς πάπιες ὅπως κινοῦνται· ἄραγε, ὅταν ὁ Θεός Λόγος ἔκανε τίς πάπιες καί τίς ἔβλεπε νά βουτᾶνε ἔτσι μέσα στό νερό, τί θά ἔκανε;... Θά λέγαμε ἀπλᾶ: θά γελοῦσε, θά χαιρόταν!

Λοιπόν, τό λέει ἡ Ἀγία Γραφή· τό λέει στό 8ο κεφάλαιο τῶν Παροιμιῶν: Ἐγὼ ἡ Σοφία, πού ἤμουν μέ τόν Πατέρα καί συνδημιουργοῦσα, ἤμουν εὐφραινόμενη... χαιρόμουνα ὅταν δημιουργοῦσα!¹⁴

Μά εἶναι δυνατόν, ἐκεῖνος πού ἔκανε αὐτά τά χαριτωμένα πράγματα μέσα στήν κτίση, πού ἐμεῖς τά κτίσματα, οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ πεσμένοι ἄνθρωποι, χαιρόμαστε νά τά βλέπουμε, εἶναι δυνατόν ποτέ νά μή χαιρόταν ὁ Θεός Λόγος, τότε πού τά δημιουργοῦσε ὅλα;... Εἶναι δυνατόν ποτέ νά μή χαίρεται;...

Λοιπόν, παιδιά, ἀρχικό σχέδιο τοῦ Θεοῦ Λόγου ἦταν αὐτό· νά ἐνανθρωπήσει, νά μείνει μέσα στή δημι-

14. Παρ. Σολ. 8, 12-31: «ἐγὼ ἡ σοφία... ἡνίκα (Κύριος) ἡτοίμαζε τὸν οὐρανόν, συμπαρήμην αὐτῷ... ἤμην παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα. ἐγὼ ἤμην ἡ προσέχαιρε, καθ' ἡμέραν δὲ εὐφραινόμην ἐν προσώπῳ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτε ἐνευφραίνετο τὴν οἰκουμένην συντελέσας, καὶ ἐνευφραίνετο ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων».

ουργία Του, καί ἀφοῦ θά ντυνόταν τή δημιουργία Του –νά χρησιμοποιήσω τήν ἔκφραση τοῦ ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου¹⁵ νά εἶναι μαζί μέ τά κτίσματα πού ἔφτιαξε καί νά ἔχει μία –προσέξτε τή φράση– ἐμπειρική κοινωνία. Νά ἔχει μία ἐμπειρική κοινωνία, καί νά χαίρεται.

Τί θά πεῖ *ἐμπειρική κοινωνία*; Ξέρετε πόση εἶναι ἡ ἀπόσταση τοῦ Θεοῦ ἀπό τά κτίσματα; Ὁ Θεός εἶναι ἄκτιστος· εἶναι τό ἀπόλυτο καί ἄπειρο Πνεῦμα. Τά κτίσματα τί εἶναι; εἶναι τά ἔργα Του. Καί ξέρετε πόσο ἀπέχει ἡ οὐσία τῶν κτισμάτων ἀπό τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ; ὦ!... κι ἐγώ δέν ξέρω πόσο· εἶναι ἀφάνταστη ἡ ἀπόσταση! Συνεπῶς, ναί μέν ὁ Θεός Λόγος χαιρόταν ὅλα αὐτά πού ἔφτιαξε, ἀλλά ὑστεροῦσε σέ κάτι, ἄν μπορούμε νά τό ποῦμε αὐτό γιά τόν Θεό. Σέ τί ὑστεροῦσε; Νά, σ' αὐτήν τήν ἐμπειρία· εἶχε, ὅπως θά λέγαμε, μία θεωρητική γνώση.

Ὁ Θεός ξέρει τήν ἁμαρτία; Βεβαίως. Ἐχει ἐμπειρία τῆς ἁμαρτίας ὁ Θεός; Ὁχι. Τήν ἐμπειρία τῆς ἁμαρτίας τήν ἔχω ἐγώ ὁ ἄνθρωπος, πού ἔχω ἁμαρτήσῃ. Ἀλλά ὁ Θεός ἔχει θεωρητική γνώση τῆς ἁμαρτίας, καί ὄχι ἐμπειρική, γιατί εἶναι ἀναμάρτητος. Πῶς λοιπόν ὁ Θεός, πού εἶναι ὁ δημιουργός, θά μπορούσε νά ἔχει ἐμπειρία τῆς δημιουργίας Του;

15. Ἁγ. Ἰσαάκ Σύρος, *Ἀσκητικά*, Λόγος Κ', ΕΠΕ 8Α, *Φιλοκαλία*, σσ. 312, 314: «Διὰ τοῦτο πᾶς, ὃς τὴν στολήν, ἐν ἣ ὥράθη ἐν τῷ σώματι ἐκείνῳ, ὃ ἐνεδύσατο ὁ κτίστης, ἀμφιεσθείη, αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐνεδύσατο. Ὅτι τὴν ἀφομοίωσιν, ἐν ἣ ὥράθη τῇ κτίσει ἑαυτοῦ καὶ συνανεστράφη, ἐπεθύμησεν ἐνδύσασθαι εἰς τὸν ἔσω αὐτοῦ ἄνθρωπον καὶ ἐν αὐτῇ ὁράται τοῖς συνδούλοις αὐτῷ. Καὶ ἀντὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης τῆς ἐξωτέρας, ἐν αὐτῇ ἐκοσμήθη».

Ἐδῶ εἶναι τώρα τό «σεσιγημένον μυστήριον χρό-
νοις αἰώνιοις»¹⁶, πού λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Τό σε-
σιγημένον μυστήριον, τό ἀποκεκρυμμένον μυστήριον,
εἶναι ὅτι ὁ Θεός Λόγος θά σαρκωνόταν, θά γινόταν
ἄνθρωπος, γιά νά ἀποκτήσει αὐτήν τήν ἐμπειρία τῶν
δημιουργημάτων καί νά χαίρεται μέσα στή δημιουργία
Του! Καταπληκτικό!...

Αὕτη εἶναι ἡ θετική ὄψη τῆς ἐνανθρωπήσεως. Καί
σημαίνει ὅτι ὁ Θεός, μπαίνοντας μέ τήν ἐνανθρώπησή
Του καί μένοντας μέσα στή δημιουργία Του, θά χαι-
ρόνταν ἐμᾶς, κι ἐμεῖς Ἐκεῖνον!... Αὐτό λέγεται *θέωση*.
Αὕτη εἶναι ἡ θετική πλευρά.

Ἐπειδή ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἔπese, ἁμάρτησε, τρο-
ποποιήθηκε ὁ τρόπος τῆς θεώσεώς μας, καί δημιουρ-
γήθηκε τό ἐπεισόδιο τοῦ σταυροῦ, ὥστε μέ τόν σταυρό
ὁ Θεός Λόγος πού ἐνανθρώπησε νά μᾶς θεραπεύσει·
καί ἀφοῦ θά μᾶς θεράπευε, θά προχωροῦσε παρακά-
τω, στή θετική ὄψη, δηλαδή νά μᾶς θεώσει.

Τό καταλάβετε, παιδιά; Πολύ σπουδαῖο αὐτό...
πάρα πολύ σπουδαῖο!

Ἔτσι λοιπόν ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ δέν περιο-
ρίζεται μόνο στήν ἀρνητική ὄψη, στήν ἴαση, στή θερα-
πεία, ἀλλά ἐπεκτείνεται καί στή θετική ὄψη, πού εἶναι
ἡ θέωση. Γι' αὐτό, τό περιεχόμενο τῆς θεώσεως τοῦ
ἀνθρώπου δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά ἡ χριστοποίησή
του. Ὅπως, θά λέγαμε, ἔχουμε τήν σαρκοποίηση τοῦ
Λόγου, ἔχουμε καί τήν χριστοποίηση τοῦ ἀνθρώπου.
Ὁ Θεός Λόγος συγκαταβαίνει, ὁ δέ ἄνθρωπος ἀνέρ-

16. Ρωμ. 14, 24.

χεται καί συναντῶνται. Ὁ Θεός Λόγος σαρκοῦται, ὁ ἄνθρωπος χριστοποιεῖται.

Αὕτή ἡ χριστοποίηση, τό νά γίνω Χριστός –*alter Christus*, ἄλλος Χριστός– αὐτό εἶναι ἡ θέωση. Γι' αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γιά νά δείξει πώς αὕτή ἡ θέωση δέν εἶναι φιλολογία, ἀλλά εἶναι μία πραγματικότητα, χρησιμοποιεῖ κάποιες φράσεις, πού εἶναι κυρίως ἀπό τήν Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή. Ἀκοῦστε τί λέει, γιά νά φθάσει ὁ ἄνθρωπος στήν χριστοποίηση.

Πρῶτον, λέει ὅτι ὁ Χριστός εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὅτι εἶναι πρωτότοκος πάσης κτίσεως, καί καλεῖ κάθε ἄνθρωπο νά πιστέψει στόν Χριστό καί νά γίνει τέλειος ἐν Χριστῷ.¹⁷

Δεύτερον, πεπληρωμένος ἐν αὐτῷ,¹⁸ δηλαδή γεμᾶτος ἀπό τόν Ἰησοῦ Χριστό.

Τρίτον, «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»¹⁹, νά γίνει δηλαδή τέλειος ἄνθρωπος νά φθάσει στό μέτρο τοῦ τέλειου πνευματικοῦ καί ἠθικοῦ ἀναστήματος τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπίσης, τέταρτον, ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά ἀποκτήσει «νοῦν Χριστοῦ»²⁰, σκέψη Χριστοῦ. Πώ-πώ, νοῦ Χριστοῦ!... Καί, ἀκόμα, καρδίαν Χριστοῦ! Προσέξτε· ὄχι χριστιανικό νοῦ, ὄχι χριστιανική καρδιά, ἀλλά νοῦν Χριστοῦ καί καρδίαν Χριστοῦ. Μέ ἄλλα λόγια, νά γίνει, κατά κάποιον τρόπο, μία ταύτιση τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν νοῦ τοῦ Χριστοῦ, τῆς καρδιᾶς του μέ

17. Κολ. 1, 15· 16· 28.

18. Κολ. 2, 10.

19. Ἐφεσ. 4, 13.

20. Α΄ Κορ. 2, 16.

τὴν καρδιά τοῦ Χριστοῦ, νά ἔχει ὅ,τι ἔχει ὁ Χριστός, δηλαδή νά χριστοποιηθεῖ. Μεγάλο πράγμα· τεράστιο πράγμα, παιδιά, αὐτό!

Ἔτσι, αὐτό τό ἐν Χριστῷ ζῆν,²¹ τό νά ζοῦμε μέσα στόν Χριστό, οἱ Πατέρες τό ὀνομάζουν *θέωση*. Αὐτή εἶναι ἡ θέωση.

Δέν ξέρω ἂν μπόρεσα, μέ αὐτή τὴν ἀνάλυση, νά γίνω κατανοητός.

Γιά νά κατανοήσουμε ὅμως, παιδιά, τὴν ἔννοια τῆς θεώσεως, θά πρέπει νά ἔχουμε ὑπερνηκήσει μερικά ἐμπόδια, κάποιους παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἀποπροσανατολίζουν τόν ἄνθρωπο καί δέν τόν ἀφήνουν νά κατανοήσει τό κατ' εἰκόνα, τόσο πολὺ μάλιστα, ὥστε νά φθάνει νά λέει: *Τί θά πεῖ εἶμαι κατ' εἰκόνα Θεοῦ; Τό ἀπορρίπτω πρὶν τό συζητήσω*.

Ἐάν πεῖτε σέ ἀνθρώπους γύρω σας, πεῖτε στοὺς συμμαθητές σας, ὅτι εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ, θά σᾶς ποῦν ἀπλᾶ: *Ἄ, αὐτὰ πού γράφουν τά Θρησκευτικά;...*

Δηλαδή ἐσύ, ἄνθρωπέ μου, δέν τό ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι εἶσαι εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ; Ἔχεις τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι ἓνα θέμα πού τό μαθαίνεις ὅπως μαθαίνουμε πώς στόν Βόρειο Πόλο ὑπάρχουν πάγοι; Ἔχεις τὴν ἐντύπωση πώς εἶναι ἓνα θέμα δηλαδή πού ἀποτελεῖ μόνο μία ψιλή, γυμνή γνώση, καί δέν εἶναι κάτι πού θά μπεῖ μέσα στή ζωὴ σου, νά τό ἀνακαλύψεις γιὰ ποιόν λόγο τό ἔχεις;

Δέν τό ξέρουν οἱ ἄνθρωποι· καί εἶναι δυστύχημα, μεγάλο δυστύχημα! Αὐτό σημαίνει ὅτι αὐτοὶ οἱ παρὰ-

21. Βλ. Φιλιπ. 1, 22. Β' Τιμ. 3, 12.

γοντες, για τούς όποιους θά μιλήσουμε λίγο πιο κάτω, αποπροσανατολίζουν τον άνθρωπο, ό όποιος τελικά δέν μπορεί νά βρεϊ τον πραγματικό του έαυτό, νά βρεϊ τό κατ' εικόνα, νά τό αξιοποιήσει, νά αντιληφθεϊ τον προορισμό του, κι έτσι νά φθάσει στή θέωση.

Ποιοί είναι λοιπόν αυτοί οί παράγοντες, πού πρέπει νά υπερνικήσουμε; Είναι τρεις. Θά σάς τούς πω σαν τίτλους· αλλά σήμερα θά προχωρήσω νά αναλύσω μόνο τον ένα, γιατί ή ώρα έχει περάσει.

Ό πρώτος, τον όποιο πρέπει νά νικήσουμε, είναι τό κακό καί ή άμαρτία. Ό δεύτερος, από τον όποιο πρέπει νά έλευθερωθοῦμε, είναι ή κυκλική αντίληψη της Ιστορίας. Καί ό τρίτος, τον όποιο πρέπει νά υπερνικήσουμε, είναι ένας αυτονομισμός πού υπάρχει μέσα στον άνθρωπο σαν κακή κληρονομιά. Αυτός ό αυτονομισμός, ξέρετε, αποτελεί τον πυρήνα του προπατορικού άμαρτήματος, ό όποιος μπήκε στά κατάβαθα της ύπάρξεώς μας.

Καί ξεκινω από τό πρώτο, τό κακό καί την άμαρτία, πού πρέπει νά νικήσουμε καί νά έλευθερωθοῦμε.

Καταρχάς πρέπει νά ποῦμε ότι όσο μεγάλη καί αν είναι ή άμαρτία, δέν παύει νά είναι ένα περιστατικό, ένα συμβάν· ενω ή ενανθρώπιση του Υιου καί Λόγου του Θεου, όπως σάς είπα προηγουμένως, είναι ή προαιώνια βουλή του Θεου, καί συνεπώς ή άμαρτία έχει πρό πολλου υπερνικηθεϊ.

Είναι ένα περιστατικό ή άμαρτία, ένα άπλό περιστατικό! Όπως μία πιστολιά σε μία αίθουσα συναυλίας είναι μία παραφωνία, έτσι ακριβώς καί ή άμαρτία καί τό κακό αποτέλεσαν μία παραφωνία μέσα στή δη-

μιουργία, μέ τά γνωστά ἀποτελέσματα, τή φθορά καί τόν θάνατο.

Τί εἶναι ὁ θάνατος, αὐτό τό ἀκατανόητο πράγμα, τό ὁποῖο βεβαίως δέν τόν ἔκανε ὁ Θεός;²² Ἀκατανόητο, παράλογο! Ἦλθε ὁ σαρκωμένος Θεός, καί νίκησε τόν θάνατο! Ὁ θάνατος εἶναι παρείσακτος· μπῆκε καί κατέστρεψε τόν ἄνθρωπο καί τή δημιουργία. Εἶναι παρείσακτος ἐχθρός! Ἀλλά «ἔσχατος ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος» λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· καί λίγο πῖό κάτω, στήν ἴδια ἐπιστολή του, ἀναφωνεῖ: «ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδη, τὸ νῆκος;».²³ Θάνατε, ποῦ εἶναι τό δηλητηριασμένο σου κεντρί;... Ἄδη, ποῦ εἶναι ἡ νίκη σου, πού τούς μάζευες ὅλους;...

Ὁ θάνατος λοιπόν εἶναι ἓνα περιστατικό· δέν εἶναι δημιουργημα τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἦταν στή βουλή τοῦ Θεοῦ, ἦταν νά ἔλθει νά μείνει ἀνάμεσά μας. Μέ τόν ἐρχομό λοιπόν τοῦ Χριστοῦ καί τόν σταυρό Του, ἡ ἁμαρτία καί ὁ θάνατος ὑπερνικήθηκαν. Αὐτό πρέπει νά τό ξέρουμε.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς (Φωτική ἦταν ἀρχαία ἐπαρχία τῆς Ἡπείρου, καί Διάδοχος εἶναι τό ὄνομα τοῦ ἁγίου) λέει πῶς τό κακό εἶναι μὴ ὄν, δέν ἔχει οὐσί-α τό κακό, δέν ὑπάρχει.²⁴

22. Βλ. Σοφ. Σολ. 1, 13.

23. Α΄ Κορ. 15, 26· 55. Βλ. Ὡσηέ 13, 14.

24. Ἅγιος Διάδοχος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς, Λόγος Ἀσκητικός, γ΄: «Τὸ κακόν, οὔτε ἐν φύσει ἐστίν, οὔτε μὴν φύσει τις ἐστὶ κακός· κακὸν γάρ τι ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν. Ὅτε δὲ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς καρδίας εἰς εἰδός τις φέρει τὸ οὐκ ὄν ἐν οὐσίᾳ, τότε ἄρχεται εἶναι, ὅπερ ἂν ὁ τοῦτο ποιῶν ἐθέλοι· δεῖ οὖν ἀεὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, ἀμελεῖν τῆς ἕξεως τοῦ κακοῦ. Δυνατωτέ-

Μερικοί λένε πώς ὁ διάβολος εἶναι μία οὐσία τοῦ κακοῦ. Ὁ διάβολος δέν εἶναι οὐσία τοῦ κακοῦ, γιατί ὁ Θεός τόν δημιούργησε. Ὅμως δέν τόν ἔκανε ὡς οὐσία κακή, ἀλλά ὡς οὐσία ἀγαθή. Τό κακό δέν ὑπάρχει πουθενά ὡς οὐσία. Ἀλλά τότε ποῦ βρίσκεται τό κακό; Τό κακό, ὡς περιστατικό, βρίσκεται στήν ἐλεύθερη προαίρεση μιᾶς λογικῆς ὑπάρξεως, τοῦ διαβόλου στήν περίπτωση αὐτή, καί τοῦ ἀνθρώπου μετά. Δηλαδή εἶναι στήν προαίρεση. Ἐγώ θέλω καί ἔχω τήν ἐλευθερίαν νά πραγματώσω τό κακό.²⁵

Τό κακό λοιπόν δέν ὑφίσταται σάν οὐσία. Ἀφοῦ λοιπόν δέν ὑφίσταται σάν οὐσία, τότε καταλαβαίνετε ὅτι ὑπερνικᾶται εὐκολά. Ὡς οὐσία ὑφίσταται μόνο τό ἀγαθό. Ὁ Θεός εἶναι οὐσία, καί μάλιστα ἀγαθή οὐσία. Τό ἀγαθό, ὡς οὐσία, ὑπάρχει καί μέσα στή δημιουργία καί ἔξω ἀπ' αὐτή· εἶναι στόν Θεό. Ἡ κτίση δέν ἔγινε οὔτε κακή οὔτε καλή, ἀλλά ἐπιδεκτική καί τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ, ἀνάλογα μέ τή χρήση τῆς προαιρέσεως.

ρα γάρ ἐστίν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ, τῆς ἕξεως τοῦ κακοῦ· ἐπειδή τὸ μέν, ἐστί, τὸ δὲ οὐκ ἐστι· εἰ μὴ μόνον ἐν τῷ πράττεσθαι».

25. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, *Κατὰ Μανιχαίων διάλογος*, PG 94, 1517: «Ἡ παντελὴς κακία οὐχ ὁρᾶται ἐν τοῖς οὕσιν· οὔτε γὰρ ὁ Θεός, ὁ ὄντως ὢν καὶ τοῦ εἶναι αἷτιος, κακία, οὔτε τι τῶν γεγονότων, καθὼ γέγονε, κακόν, ἀλλὰ τό τε τῶν πάντων αἷτιον, ἀγαθόν, καὶ πάντα τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαθὰ. Πάντα δὲ τὰ ὄντα, ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη, καὶ πάντα καλά, καὶ λίαν καλά· τὸ δὲ κακὸν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ ἀποβολὴ καὶ στέρησις ἐκούσιος τῶν ὑπὸ Θεοῦ τῇ λογικῇ φύσει δεδορημένων, ὥσπερ πενία πλούτου ἀποβολή». Βλ. ἅγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, *Ἑκατοντάς Δ', Περὶ Ἀγάπης*, ιδ', ΕΠΕ 14, 314: «Οὐ περὶ τὴν οὐσίαν τῶν γεγονότων τὸ κακὸν θεωρεῖται, ἀλλὰ περὶ τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀλόγιστον κίνησιν».

Ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος ἔκανε κακή χρήση τῆς προαιρέσεώς του, ἀμέσως τό κακό πῆρε μορφή στήν κτίση.

Ἀλλά τό κακό ὅμως, σᾶς ξαναλέω, εἶναι *μή ὄν*, δέν ἔχει οὐσία, καί συνεπῶς μπορεῖ νά ὑπερνικηθεῖ εὐκόλα. Ὁ Χριστός ὑπερνίκησε τήν ἁμαρτία, πέρα γιά πέρα· δέν ἔμεινε τίποτα πού νά μήν τό ὑπερνίκησε ὁ Χριστός. Τόν διάβολο τόν συνέτριψε· καί τόν θάνατο, παιδιά. Ὁ Χριστός συνέτριψε τήν ἁμαρτία καί τόν διάβολο ἐπάνω στόν σταυρό Του, ἐνῶ τόν θάνατο τόν κατήργησε μέ τήν ἀνάστασή Του. Ἀλλά πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι ἡ ἁμαρτία θά νικηθεῖ ἀπό ἐμᾶς ἂν οἰκiewοῦμε τόν Χριστό, ἂν ἀρχίσουμε νά ἀτενίζουμε πρὸς τόν Χριστό.

Θυμηθεῖτε τό χάλκινο φίδι ἐπάνω σέ ἓνα κοντάρι στήν ἔρημο, πού ἦταν τό ἀντίτυπο τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ σταυροῦ. Τί εἶχε πεῖ ὁ Θεός; Ὅποιος κοίταξε τό χάλκινο φίδι, πού ἦταν ἐπάνω στό κοντάρι ὑψωμένο, αὐτός δέν θά πέθαινε ἀπό τά φίδια πού δάγκωναν στήν ἔρημο.²⁶ Ἔτσι κι ἐδῶ τώρα· ὅποιος ἀτενίζει πρὸς τόν Ἰησοῦ Χριστό, πού εἶναι τό πρωτότυπο, ἀλλά καί στόν σταυρό Του, δέν πεθαίνει, δηλαδή νικᾷ τήν ἁμαρτία. Ἄρα πρέπει νά πιστέψουμε.

Θά μπορούσε τότε νά πεῖ ἓνας Ἑβραῖος, ἐκεῖ στήν ἔρημο, στόν Μωυσή: *Τί λές; τί πράγματα εἶναι αὐτά;... Μέ τό νά ἰδῶ ἐγώ ἓνα χάλκινο φίδι πάνω σ' ἓνα κοντάρι, θά ὑπερνικηθεῖ τό δηλητήριο τοῦ φιδιοῦ, τῆς ὀχιᾶς, πού μέ δάγκωσε;... Ἐχει καμμία σχέση τό ἓνα μέ τό ἄλλο;... Τί χρειαζόταν; Ἡ πίστη. Ἀλλά θά μπορούσε*

26. Ἀριθμ. 21, 8-9. Βλ. Ἰωάν. 3, 14.

καί σήμερα νά ρωτήσει κάποιος: *Ἐκεῖνος πού σταυρώθηκε πάνω σ' ἓναν σταυρό ἔχει τή δύναμη ἐμένα νά μου νικήσει τήν ἁμαρτία;*... Τί χρειάζεται πάλι; Ἡ πίστη.

Τότε σώζονταν στήν ἔρημο; Μάλιστα. Καί τώρα σώζομαι, ὅταν προσβλέπω στόν Χριστό ἐπάνω στόν σταυρό. Ὅταν λοιπόν δεχθῶ ὅτι εἶναι ὁ σαρκωμένος Θεός, πού ἔπαθε καί πέθανε γιά μένα, τότε οἰκειώνομαι τόν Χριστό, κι ἔτσι ὑπερνικῶ τήν ἁμαρτία.

Μή ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἁμαρτία τυφλώνει. Ἀμα ἔχεις ἁμαρτίες, δέν μπορείς νά δεῖς οὔτε τό *κατ' εἰκόνα* σου οὔτε τίποτα· τά πάθη δεσμεύουν. Γι' αὐτό ἡ ἄσκησις εἶναι ἀναγκαιότατη. Βλέπετε, τώρα μπαίνουμε στή Σαρακοστή. Τί εἶναι αὐτές οἱ εὐκαιρίες πού δίνει ἡ Ἐκκλησία μας; Βεβαίως κάθε μέρα δίνει εὐκαιρίες. Ἀλλά ἐπειδή οἱ ἄνθρωποι εἶναι ράθυμοι, τεμπέληδες πνευματικά, γι' αὐτό, σέ κάποια χρονικά διαστήματα μέσα στό ἔτος τό ἐκκλησιαστικό, κάνει κάποια προσκλητήρια ἀσκήσεως, καί λέει: *Τώρα ἔχουμε Μεγάλη Σαρακοστή.*

Τί σημαίνει αὐτό; Πρέπει νά ἀσκηθοῦμε, πρέπει νά διώξουμε τά πάθη μας, πρέπει νά διώξουμε τίς ἁμαρτίες μας, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ, νά ἐπιτύχουμε τήν ἀπελευθέρωσή μας, γιά νά μπορέσουμε ἀκριβῶς νά κοιτάξουμε πρός τόν Ἰησοῦ Χριστό, νά Τοῦ ἀναθέσουμε τή σωτηρία μας. Ὁ Χριστός πραγματικά νίκησε τήν ἁμαρτία, γιά νά μπορῶ ἐγώ ὁ ἄνθρωπος νά ἀρχίσω νά βλέπω τό *κατ' εἰκόνα* πού μου ἔδωσε ὁ σαρκωμένος Θεός. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ εἰκόνα Του, καί πρέπει αὐτή ἡ εἰκόνα Του νά ἀρχίσει νά ἔλκεται ἀπό τό ἀρχέτυ-

πό της, ἐγώ ὁ ἄνθρωπος νά ἔλκομαι ἀπό τό ἀρχέτυπό μου.

Ἀλλά τότε μόνο θά γίνει αὐτό, ὅταν ἐγώ ἀρχίσω νά καταλαβαίνω μέσα μου ποιός εἶμαι καί ἀνοίξω τόν δρόμο πρὸς τόν Χριστό. Τότε θά γίνω ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ὁ σίδηρος πού ἔλκεται ἀπό τόν μαγνήτη, ἀλλά μόνο ὅταν δέν μεσολαβεῖ κάποιο ὑλικό πού δέν ἔχει μαγνητικές ιδιότητες καί δείχνει μιὰ ἀδράνεια μαγνητική, ὅπως ὁ χαλκός. Ἄν μεταξὺ λοιπόν τοῦ μαγνήτου, πού εἶναι ὁ Χριστός, καί τοῦ σιδήρου, πού εἶμαι ἐγώ, παρεμβληθεῖ ὁ χαλκός, δηλαδή ἡ ἁμαρτία, δέν ἔλκεται ὁ σίδηρος. Πρέπει νά φύγει ἀπό τή μέση ὁ χαλκός, γιὰ νά ἐλκυστεῖ ὁ σίδηρος ἀπό τόν μαγνήτη· πρέπει νά φύγει ἀπό τή μέση ἡ ἁμαρτία, γιὰ νά ἐλκυστεῖ ἡ εἰκόνα μου ἀπό τό πρωτότυπό της, τόν Χριστό.

Αὐτή, παιδιά, εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεση γιὰ νά φθάσουμε στή θέωση· τό νά νικήσουμε τήν ἁμαρτία. Γιά τίς ἄλλες δύο προϋποθέσεις, πού εἶναι τό νά ξεπεράσουμε τήν κυκλική ἀντίληψη τῆς Ἱστορίας, ἀλλά καί τό νά ἀπελευθερωθοῦμε ἀπό τόν αὐτονομισμό –πολύ σπουδαῖα θέματα, τά ὁποῖα θά ἀνοίξουν τόν δρόμο γιὰ τή θέωσή μας– θά μιλήσουμε, πρῶτα ὁ Θεός, παιδιά, τήν μεταπροσεχῇ Κυριακή, τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὑστερα ἀπό αὐτά πού θά ποῦμε, θά μποῦμε στό σημεῖο ἐκεῖνο πού λέει «*χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ Θεός*», πού πῆρε ὁ Θεός χῶμα ἀπό τή γῆ καί ἔπλασε τό σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ἐνῶ μετὰ φύσηξε στοὺς μυκτῆρες του καί τοῦ ἔδωσε καί τήν ψυχή. Θά μιλήσουμε λοιπόν γιὰ τό ἀνθρώπινο σῶμα, τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτό, ὅπως

ἐπίσης καί γιά τήν ἀνθρώπινη ψυχή. Ἔχουμε λοιπόν πολύ σπουδαῖα, πράγματι, ἀνθρωπολογικά θέματα.

Εὐχομαι καλή Σαρακοστή καί νά σᾶς εὐλογεῖ ὁ Θεός.

Κυριακή, 13 Μαρτίου 1983